

KINNITATUD
Keskkonnaameti
25.01.2024
korraldusega nr 1-3/24/23

Jõuga loodusala kaitsekorralduskava

Kõnnu Pikkjärv. Foto: Triin Amos

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

Inv – inventeerija(d)

KE – kaitse-eeskiri

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LKS – looduskaitseseadus

KliM – Kliimaministeerium

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

RP – rahvuspark

SDF – Natura standardandmebaas

SKV – sihtkaitsevöönd

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Sisukord

1. Ala iseloomustus.....	4
1.1 Jõuga loodusala	4
1.2. Uuritus ja seire	4
1.3. Inventuuride, uuringute ja seirete vajadus.....	5
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused	9

1. Ala iseloomustus

1.1 Jõuga loodusala

Kaitstava ala nimi	Alutaguse rahvuspark
Loodusala nimi	Jõuga loodusala (EE0070108) (joonis 1)
Pindala	63 ha
Asukoht ja piirid	Ida-Viru maakond, Alutaguse vald Leitav Keskkonnaportaalist
Kaitsekord	Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 2020 määrus nr 97 „ Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskiri ”
Koostaja nimi	Triin Amos
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	Keskkonnaministri 2. novembri 2022. a määrus nr 50 „ Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine ”

Jõuga loodusala on kaitse all osana Alutaguse rahvuspargist. Loodusala keskseks kaitse-eesmärgiks on Jõuga (Pesujärv, Liivjärv ja Linajärv) ning Kõnnu (Pikkjärv ja Ümmargune järv) järvede ning vanade metsakoosluste kaitse. Aktiivseid kaitsekorralduslikke meetmeid väärtuste säilimiseks ei planeerita.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Jõuga loodusala KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel kaitseväärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

1.2. Uuritus ja seire

Inventuurid ja uuringud

- 2003 – taimkatte inventuur Kõnnu Pikkjärve ja Ümmarguse järve piirkonnas (inv Ene Hurt ja Ülle Kukk)¹
- 2008 – metsaelupaikade inventuur (inv Taimo Aasma)
- 2017 – loodusala järvede inventuur (Consultare OÜ, inv Margit Berg-Jürgens)²
- 2019 – Jõuga järvestiku kontseptuaalse mudeli koostamine hindamaks järvede seotust Ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogumiga³
- 2023 – soohiilaka ja sookäpa kasvukohtade inventuur (MTÜ Linnurohi, inv Iti Jürjendal)⁴
- 2023 – metsaelupaikade inventuur (MTÜ Puuseen, inv Indrek Sell)

¹ Haruldaste ja kaitstavate taimeliikide leiukohtade inventuur, II. EPMÜ Keskkonnakaitse Instituut. Tartu, 2003.

² Loodusdirektiivi järve-elupaikade inventuur 2016–2018. OÜ Consultare. Tartu, 2017.

³ Põhja veekogumite seosed maismaa ökosüsteemide ja pinna veekogudega, hüdrogeoloogilised mudelid ning seirevõrgu kujundamine. TLÜ ökoloogia keskus. Tallinn 2019.

⁴ Valikuliste kaitstavate taimede inventuur Alutaguse rahvuspargis. MTÜ Linnurohi. Pirita-Kose 2023.

Riiklikud seired

Väikejärvede hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire toimus ühekordse seirena Jõuga Liivjärves, Pesujärves ja Linajärves⁵ 2013. aastal. Seire tulemuste põhjal oli Jõuga järvede hüdrokeemiline ja -bioloogiline koondseisund Liivjärve ja Linajärve osas kesine ja Pesujärve osas halb. Viimane on pehmeveelisuse tõttu väga tundlik mõjutustele.

1.3. Inventuuride, uuringute ja seirete vajadus

Jõuga järvedes on vaja läbi viia hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline kordusseire kas riikliku seire osana või eraldi uuringuna.

2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid

Jõuga loodusala kaitse-eesmärkideks on elupaigatüübid liiva-alade vähetoitelised järved (3110), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), liigirikkad madalsood (7230), vanad looduspõõsad (*9010), okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad – 9060) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0).

Alutaguse rahvuspargi kaitse-eesmärgidena Jõuga loodusala territooriumil esinevate väärtuste osas on lisaks eelnimetatud elupaigatüüpidele välja toodud kaitsealused liigid harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*), soohiilakas (*Liparis loeselii*) ja lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*).

Tabelis 1 on elupaigatüüpide seisund ja eesmärk määratud looduses realselt olemasoleva, st inventeeritud ja EELISesse kantud elupaigatüüpide alusel.

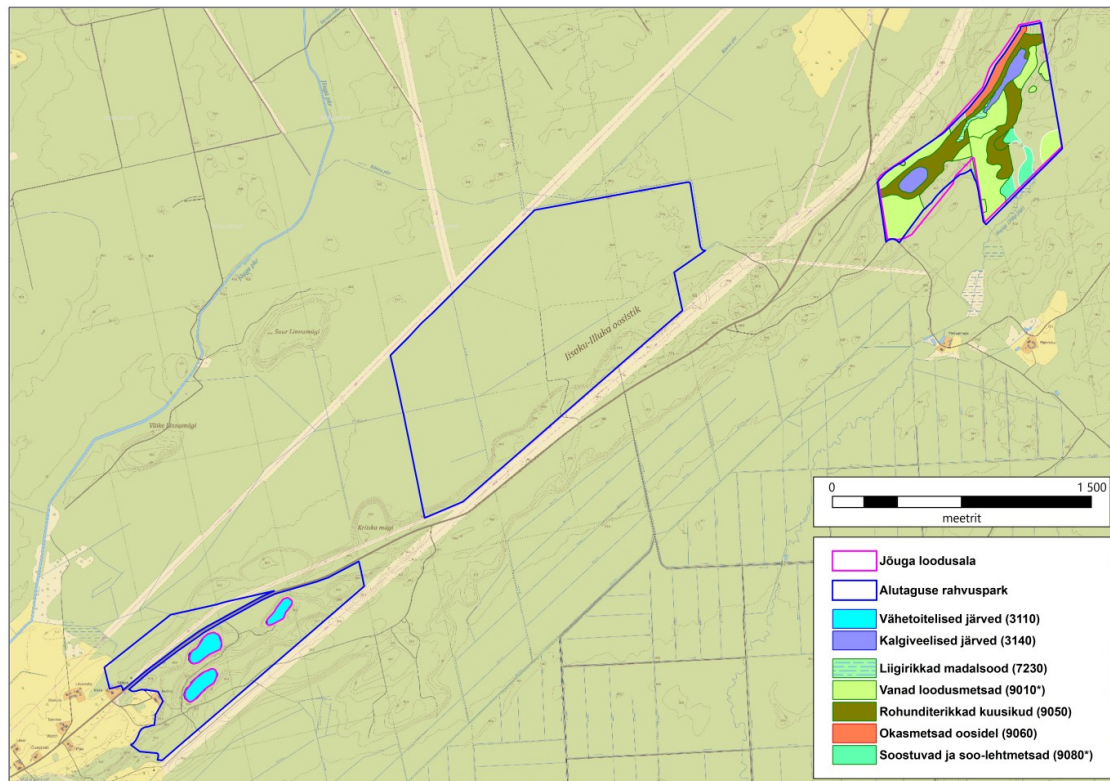
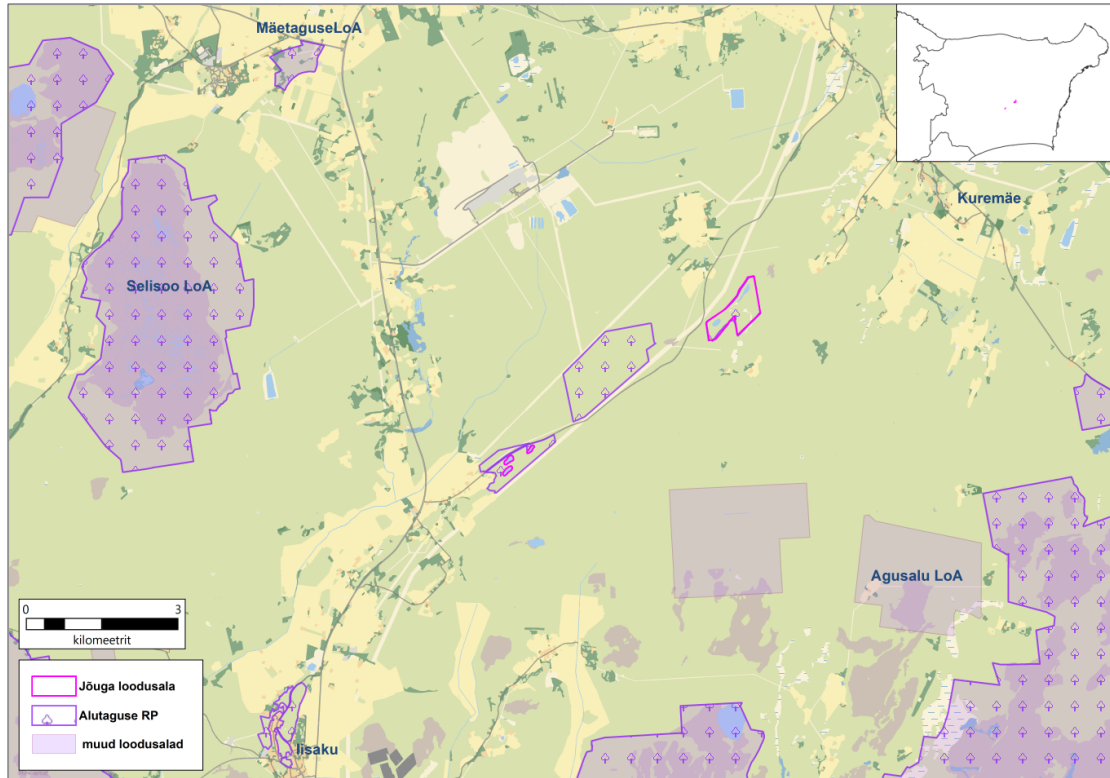
2023. aastal toimunud inventuuril täpsustati metsaelupaigatüüpide esinemist ning vastavalt sellele tuleb korrigeerida standardandmebaasi andmeid ja loodusala kaitse-eesmärke. Standardandmebaasi ja loodusala kaitse-eesmärgiks tuleb lisada elupaigatüüp **rohunditerikkad kuusikud (9050)** pindalaga 9 ha ja eemaldada elupaigatüüp **siirdesoo- ja rabametsad** (vt tabel 1).

SDFi tuleb korrigeerida **vanade looduspõõsade (9010*)** ja **okasmetsad oosidel (9060)** esinemise osas (9010* SDF 30 ha → esineb 23 ha; 9060 SDF 1 ha → esineb 2 ha).

Tabelites 1 ja 2 võetakse kokku Jõuga loodusala ning Alutaguse rahvuspargi Ongassaare skv lahustüki kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused kaitsekorralduskava perspektiivis.

⁵ Väikejärvede hüdrokeemiline seire 2013. OÜ Eesti Keskkonnuuringute Keskus, Tartu 2013.

⁶ Eesti väikejärvede seire 2013. EMÜ põllumajandus- ja keskkonnainstituudi limnoloogiakeskus, Tartu 2013.

Joonis 2. Jõuga loodusala paiknemine ja inventeeritud elupaigad (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus seisuga september 2023).

Tabel 1. Jõuga loodusala kaitseväärtuste koondtabel (kooslused)

Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%)
Liiva-alade vähetoitelised järved (3110) KE – jah, LoD – I, LoA – jah Jõuga järved: Pesujärv, Liivjärv, Linajärv	4,9 ha – C	elupaigatüübi säilitamine 4,9 ha	<ul style="list-style-type: none"> elupaigatüübi teisenemine looduslike protsesside mõjul rekreatiivne tegevus põhjaveerežiimi muutused (kavandatava allmaakaevanduse⁷ võimalik mõju) 	<ul style="list-style-type: none"> järelevalve seire külastuse suunamine leevendavate meetmete rakendamine kaevanduse rajamisel 	Jõuga järved on säilinud 4,9 ha ulatuses esinduslikkusega vähemalt C	C→C: kaitsekorralduslike tegevustega, sh looduslikule arengule jätmisega ei ole võimalik looduslike protsesside tagajärjel toimuvat elupaigatüübi teisenemist (3110 → 3150, 3160) vältida.	0,35/0,36
Kalgiveelised järved (3140) KE – jah, LoD – I, LoA – jah Kõnnu järved: Pikkjärv ja Ümmargune järv	3,5 ha – A	elupaigatüübi säilitamine 3,5 ha	põhjaveerežiimi muutused (kavandatava allmaakaevanduse võimalik mõju)	<ul style="list-style-type: none"> looduslikule arengule jätmise leevendavate meetmete rakendamine kaevanduse rajamisel 	heas seisus elupaika on säilinud 3,5 ha		0,08/0,1
Liigirikkad madalsood (7230) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,7 ha – C	elupaigatüübi säilitamine 0,7 ha	<ul style="list-style-type: none"> kinnikasvamine looduslike protsesside mõjul veerežiimi muutused (kavandatava allmaakaevanduse võimalik mõju) 	<ul style="list-style-type: none"> looduslikule arengule jätmise leevendavate meetmete rakendamine kaevanduse rajamisel 		C→C: pikas perspektiivis võib elupaik metsastuda ja teiseneda elupaigaks soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	0,00/0,00
Vanad loodumetsad (9010*) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	kokku 25 ha: A – 11 ha B – 12 ha p – 2,4 ha	<ul style="list-style-type: none"> elupaigatüübi säilitamine 23 ha (A+B) elupaigatüübi parendamine 2,4 ha (p→C) 		looduslikule arengule jätmise	<ul style="list-style-type: none"> heas seisus elupaika on säilinud 23 ha ulatuses kujunemise potentsiaal 2,4 ha 	korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 30 ha → 23 ha)	0,03/0,04
Rohunditerikkad kuusikud (9050) KE – jah, LoD – I, LoA – ei	Kokku 8,5 ha: A – 3,6 ha B – 4,9 ha	elupaigatüübi säilitamine 8,5 ha (A+B)		looduslikule arengule jätmise	<ul style="list-style-type: none"> seada loodusala kaitse-eesmärgiks heas seisus elupaika on säilinud 8,5 ha ulatuses 	lisada SDFi pindalaga 9 ha	0,10/0,12
Okasmetsad oosidel (9060) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	A – 2,4 ha	elupaigatüübi säilitamine 2,4 ha		looduslikule arengule jätmise	heas seisus elupaika on säilinud 2,4 ha ulatuses	korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 1 ha → 2 ha)	0,06/0,06
Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) KE – jah, LoD – I, LoA – ei	p – 2,7 ha	elupaigatüübi parendamine 2,7 ha (p→C)		looduslikule arengule jätmise	kujunemise potentsiaal 2,7 ha		
Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0 ha	puudub		eemaldada loodusala kaitse-eesmärkide hulgast		Tegemist on teadusliku veaga. Elupaigatüüpi alal ei leidu, puuduvad selle määratlemise eelduseks olevad >30 cm turbalasundiga metsa-alad.	

⁷ Keskkonna otsuste infosüsteem KOTKAS, [Estonia II põlevkivikaevanduse maavara kaevandamise taotlus](#)

Tabel 2. Alutaguse rahvusparki Jõuga lahustüki kaitseväärtuste koondtabel (siseriiklikud kaitse-eesmärgid)

Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Soohiilakas (<i>Lipalis loeselii</i>) KE – jah, LoD – jah, LoA – ei	üks elupaik: 2011: 4 isendit 2023: 8 isendit (EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> vähemalt 5–10 isendit sobiva elupaiga säilitamine 	elupaikade kvaliteedi halvenemine: <ul style="list-style-type: none"> kinnikasvamine looduslike protsesside mõjul veerežiimi muutused (kavandatava allmaakaevanduse võimalik mõju) 	<ul style="list-style-type: none"> looduslikule arengule jätmine leevendavate meetmete rakendamine kaevanduse rajamisel vajadusel elupaikade hooldamine 	vähemalt 5–10 isendit	
Harilik sookäpp (<i>Hammarbya paludosa</i>) KE – jah, LoD – ei, LoA – ei	üks elupaik: 2011: 20 isendit 2023: 17 isendit (EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> vähemalt 15–20 isendit sobiva elupaiga säilitamine 			vähemalt 15–20 isendit	
Lääne-mõõkrohi (<i>Cladium mariscus</i>) KE – jah, LoD – ei, LoA – ei	üks elupaik 0,23 ha: kogu elupaiga piires hajusalt (2016, EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> esineb hajusalt kogu elupaiga piires sobiva elupaiga säilitamine 			liik esineb hajusalt kogu 0,23 ha elupaiga piires	

3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks ning seda võidakse tulevikus täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) **esimene prioriteet** – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine plan eeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) **teine prioriteet** – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) **kolmas prioriteet** – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvliid, külastustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused aastaks 2033

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Inventuurid, seired, uuringud						
1	Jõuga järvede seire/uuring	3 tk	Seire	KeA	I	2025
Hooldus, taastamine ja ohjamine						
2	Vanad loodusmetsad (9010*)	2,4 ha	Koosluse seisundi parendamine loodusliku arengu teel	KeA	I	2050
3	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	2,7 ha	Koosluse seisundi parendamine loodusliku arengu teel	KeA	I	2050
Taristu, tehnika ja loomad						
4	Jõuga järvede lõkkekooha hooldamine	1 tk	Radade, külastuskeskuste ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	Igal aastal
Kavad, eeskirjad						
5	Loodusala kaitse-eesmärkide muutmine ja SDF uuendamine		Kaitse-eesmärkide muutmine	KliM	I	2024
6	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
7	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

Külastuskorraldus

Jõuga Pesujärve kaldal paikneb RMK külastusrajatis Jõuga järvede lõkkekoht⁸. Taristu sisaldab parklat, kuut kaetud lõkkeaset ja katusega laua-pingi komplekti, kuivkäimlat, kaevu, ujuvssilda ja treppi koos vaateplatvormiga. Rajatised on heas korras (rajatud 2022. aastal) ning nende abil on külastajad suunatud Jõuga Pesujärve piirkonda, mis jätab ülejäänud järved külastusest vähe mõjutatuks. Siiski tuleb külastuskoormust ja selle mõju kaitseväärtustele jälgida, kuna rekreatsioon ja rajatiste rajamine võib vähetoiteliste järvede elupaigatüübile (3110) olla oluline mõjutegur. Uusi rajatiseid ei planeerita. Kaitseala tähistamise asukohad on Maa-ameti külastustaristu virtuaalkontoris.

⁸ <https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/rahvuspargid/alutaguse-rahvuspark/1411>